

razmišljanja. . . Onog trena kad se pojavi otpor, kad se pojavi rečenica koju ste citirali, dželat prvi put počinje da razmišlja o tome šta čini. U tome je ceo preokret i ja u njegovom suludom, grozničavom traganju da li je ili nije počinio zločin nad žrtvom, započinjem dilemu. Dželat se uverava na fiziološki način, materijalnom činjenicom da je zadatak izvršio, međutim, njegova reakcija je suprotna, tek tada on biva ubeđen da zapravo ništa nije učinio. Na kraju je postao sopstvena žrtva.

Da li je život za vaše junake čudo?

Mislim da jeste zato što, hteli mi to ili ne, oni su u izvesnim situacijama posmatrači. Mislim da onaj koji piše uvek podlegne tom neod-

najviše što spaja te stvari a približava se prosedeima naših najboljih savremenih pisaca. Kako vi razumete ove ocene?

Stvari izgledaju vrlo razudeno kad se tako definišu, kao što mora biti grozna rečenica: u ovoj knjizi ima za svakog po nešto. Moram da objasnim svoje ne toliko stanovište, koliko ono što sam prošao kroz život i kroz literaturu, a to je da spadam u ljude rok generacije tako da mi je i profesija bila vezana za tu oblast. Kako odatle stići do naših najpoznatijih pisaca, nimalo teško: odeš pa kupiš knjigu, pa ti se dopadne ili ti se ne dopadne. Ovo što se zove rok definisana stvarnost postoji u meni kao nešto paralelno sa svim ostalim što postoji. To ne mogu da odvojim od sebe. Nisam rok-pisac. Ako neko dozvoljava sebi da se bavi različitim

teološki zapisi

velimir ćurgus kazimir

Za pisca nema veće more od one da svemu da neki smisao. Tamo gde se juri smisao obično, u nekom polumračnom uglu, prebiva njeno visočanstvo *svrha* uvijeno u hiljadu raznobojnih šalova i ponjava. Što je svrha živopisni je obučena, i ukrašena, to je poruka jednostavnija. Ovo su neka pravila iz oblačenja i zaključivanja koja mi se nekako sama od sebe nameću dok čitam najnoviju knjigu Vladislava Bajca »Evropa na ledima bika«.

Jedanaest priča i dvanaest *Post scriptum*, prva knjiga priča Vladislava Bajca, deluje uverljivo i jedinstveno, poput bogatog tkanja kome se pristupilo pre mnogo godina. Očigledni uticaj Embrousa Birsca daje celoj knjizi pomalo anahroničan, narativni ton bez obzira da li je reč o savremenim ili »večnim« temama. Teme, uostalom, za ovakvu vrstu pisanja i nisu nešto najvažnije. U centru svega je postupak povezivanja i zaključivanja. Nagomilavanje slika, krajolika, likova, situacija i svega ostalog, što služi za potpalu i održavanje vatre, ovde ima svrhu održavanja napetosti koja se obično razrešava na naoko miran način u poslednjem pasusu priče.

No priče Vladislava Bajca koristim ovde da podgrejem i razgorim neke sopstvene ideje i dileme vezane za ono što se obično naziva poetikom priče.

Nikada, naime, nisam siguran da li je, u priči, bolje unapred sve znati ili to »znanje« prepustiti samom pisanju priče. Sklon sam da verujem da je veština pisanja pre svega veština istraživanja i traganja ali, u isto vreme, i neka vrsta anticipacije, anticipacije koja nije jednostavno slutnja da će priča »ovako« ili »onako« završiti već duboko, istinsko znanje da je sa prvih nekoliko rečenica postignut određeni ton ili atmosfera koji će se držati do kraja. Unapred zadati okviri priče predstavljaju svojevrsnu zamku. I to ne toliko za logičnost i smisao priče koliko za stil. Stil, a sa njim i forma, imaju osetljivost najnežnijih živih struktura. Svako unapred planirana priča ima tu osobinu da, verovatno sasvim podsvesno, nagrizi i sputava slobodu reči i rečenica. Kao da već prema tipu sintakse možemo da zaključimo o čemu će u priči biti reči. S druge strane, užasavam se automatskog pisanja. Pisanje nije bujica koja ruši sve pred sobom. Čak i najmotiv-

niji i najiskreniji pisac ima mogućnost da od sebe napravi budalu ako se prepusti bujici. Naravno, daleko od toga da mislim da lukavi to rade bolje.

Sve ovo govorim zbog osećanja izvesne napetosti koja vlada u Bajcovim pričama, napetosti koja je u samim rečenicama, koja je, po mojoj proceni, uveliko posledica perfekta. Boreći se sa svrhom i strukturom Vlada se branio »sigurnim« vremenom. Ta je odbrana ne samo žanrovsko već, znatno više, psihološko opredeljenje.

U isto vreme: treće lice jednine!

Kao da u svim nestvarno stvarnim pričama postoji taj strašni strah ili strepnja od sopstvenosti i sadašnjeg vremena! Taj je strah poput aure okružio Vladislava Bajca. I ne samo njegala!

Život na distanci nikada Bajca nema dovoljnu distancu. Ono što otrgnemo, i zaogrnmemo, u narativne okvire svrhe i smisla pre ili kasnije postaje sopstvena samica. U tom pogledu, Vladislav Bajac, naravno, nije usamljen. Ali tuđe usamljenosti nikada nisu razrešavale sopstvenu.

Uostalom, kao da je toga i sam Bajac duboko svestan kada »Priču o putovanju sa običnim ljudima« završava rečenicom: »Bio je zadovoljan što u pećinu ulazi sam«.

Svaki je izbor, najzad, uvek svojevrsno ispišivanje svrhe. O tome nam svedoči sveukupno istorija književnosti u koju se, na ovaj način, upisuju i Vladislav Bajac.

ljivom šarmu da vidi i ono što se ne vidi, a ličnost naravno sluša svog gospodara, pisca, pa se i ona povinuje potrebi da sve preživljava kao čudo. Vidi i ono što ne postoji. Ako vide i zagledaju na putu su da dosegnu nešto što bi hteli i želeli a često ne znaju šta je to. Tada koristim istočnjačku mudrost i ne dozvoljavam svojim junacima da dosegnu cilj jer ponavljam draž je u samom putovanju, u svakom smislu, ne u dosezanju cilja.

Rekla bih da vaša knjiga govori o nečem vrlo važnom, to jest, o tome da smo mi deo Evrope, deo jedne kulture koja, kao što vidim, svakim danom briše granice i administrativnim i kulturološkim putem. To deluje ohrabrujuće.

Ne želim ni jednog časa da posumnjam u integritet, integralnost evropske kulture. Mislim da smo mi deo te kulture i od toga ne odustajem.

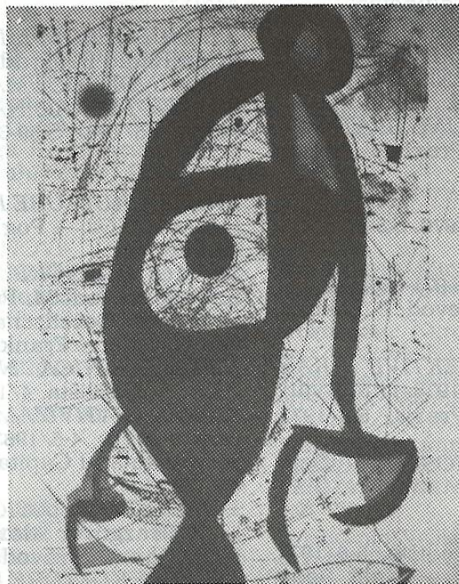
U prvim kritikama, u povodu ove knjige, stoji da je knjiga spoj, recimo, tema od roken rola do promitskih definicija stvarnosti koja fascinira

vekovima i različitim geografskim širinama i razdaljinama, onda je neminovno da se tako raznorodne stvari i pojave u različitim pričama. Prošao sam kroz različita iskustva sve do Dalekog istoka, Japana, do nekih evropskih zajedničkih tema i ovog tla, kroz naše razne pisce koje volim bez želje, naravno, da ih podražavam. Čovek ne može da pobegne od integriteta koji je stekao kroz vreme i on sebe odslikava kroz to. Ovu knjigu nisam napravio kao zbirku priča koje su nastajale pa ih ja sada stavio među korice. One su, bez obzira na različitost motiva upravo želele integralno da prikažu zajedničke imenitelje svih tih ljudi i svih tih vremena, jednu kohezionu silu koja nas tera da u budućnosti razmišljamo malo bolje. Da steknemo motivaciju, ja kao pisac za sledeću knjigu a čitalac da pročita knjigu, ovu ili neku drugu, mnogo knjiga od različitih autora. Kao što se pisac obrazuje čitanjem raznorodnih autora, to mislim da moraju raditi i čitaoci a pisac je i čitalac, takode.

*Razgovor vodila:
Dušica Milanović*

bolero

danijela bojović

1.
Povedi je, da budete prijatelji.
Nije tako loša.
Opkoračila vreme kao balu
nekih starih gluposti.
I pritisla ga stopalom
do besvesti.
Znaš li kako se pasira povrće?
Najpre počne da kaplje tečnost.
Masa se kasnije sjuri niz otvore.

5.

Izložbene prostore izdaju samo oni najbogatiji,
nabijeni smislom i emocijama.
Potrebom da se opravdaju mesto ispoveda.

7.
*Sa jedinim uslovom: nošenje istine mesto bedžova.
Doterana i uglađena,
istina se pokazuje, izlaže.
A ona intimna, što boli, peče,
ona mesnata i krvosočna
što pulsira, čuti poput čučavca
na zadnjem dnu srca.
Rije poput krvice, ali ne bi van.
Kako bi svako da ima svoje sklonište.*

Još se tresu prozorska okna?
Nepopravljiv si.
Ali, treba se najpre dogegati
do vrata, pa uz stepenice
pored čupavih otirača,
pokraj beskrajno dugih ogledala.
Ne reci samo da te je strah
da se ogledaš u njima!
To si ipak ti. Stvarnost — kao da postojiš.
Opipljiv.
Možeš da se uštineš, počupaš.
Samo, ne diraj nos.
Drugi su ti ga već dovoljno istezali.
Istezanje počev od pitomih pašnjaka,
pa preko svih onih predela koje si dobro ugazio.